

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 у Національній академії
внутрішніх справ
ДП-680, м. Київ, Солом'янська пл., 1

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Лащука Єфрема Вікторовича на дисертацію

Голубоша Володимира Валентиновича «Кримінальна відповідальність
за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси,
вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК
України)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії) за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право
та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що злочини проти громадської безпеки є одними з найбільш небезпечних злочинів, оскільки до цієї групи переважно належать посягання, пов'язані з незаконним обігом зброї, радіоактивних матеріалів та інших предметів, що становлять підвищену небезпеку для суспільства. Вдосконалення положень вітчизняного законодавства, яким забезпечується кримінально-правова охорона громадської безпеки, завжди було і залишається одним із найбільш актуальних напрямів кримінально-правової політики України.

Слід враховувати, що у вітчизняній кримінально-правовій науці дослідженню злочинів проти громадської безпеки приділялась достатньо значна увага. Однак, слід відмітити відсутність монографічного дослідження, присвяченого питанням щодо кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. Ґрунтовного наукового вивчення питань, які становлять предмет аналізованого дослідження, не проводилось, тому вибір дисертантом цієї теми видається своєчасним, зумовлений її актуальністю та вагомим практичним значенням опанування проблем щодо кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої.

ВРСДЗ НАВС	
Вх. №	692
"22"	02 20 19 р.
кількість аркушів:	
осн. док.	10 додаток —

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукове дослідження, що підготовлене до захисту В.В. Голубошем, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура дисертації характеризується логічністю викладення матеріалу, що дозволяє послідовно розглянути всі окреслені автором питання.

Дисертація базується на комплексному, системному підході, характеризується належним рівнем наукових узагальнень. У праці застосовуються такі **методи** дослідження: діалектичний; історико-правовий; компаративістський; догматичний (юридичний); системно-структурний; конкретно-соціологічний та статистичний; метод моделювання та інші наукові методи дослідження, чим у цілому забезпечений належний рівень обґрунтованості окремих положень і висновків дисертації.

Використання зазначених методів дозволило автору досягти **мети** дослідження – здійснити системне та комплексне вивчення питань щодо кримінальної відповідальності за злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення положень ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України, правозастосовної практики про відповідальність за злочини, що досліджуються.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають: дані вивчення 250 матеріалів кримінальних проваджень за ст. 262–264 КК України, розглянутих судами протягом 2012–2018 рр.; результати анкетування 200 слідчих Національної поліції України в Житомирській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській областях та м. Києві; статистичні й аналітичні дані Генеральної прокуратури України стосовно злочинів, що досліджуються, у період 2014–2018 рр.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає у тому, що дисертація є однією з перших в Україні монографічних праць, присвячених комплексному дослідженню питань стосовно кримінальної відповідальності за злочини проти громадської безпеки,

предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої.

До положень дисертації, які, безспірно, мають елементи новизни, належать, зокрема, такі результати дослідження: 1) встановлено, що розвиток норм про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, започатковано ще за часів Русі (кінець X – початок XI ст.) та в подальшому поширено на територію України. З урахуванням критерію активності законотворчої діяльності виділено чотири періоди розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за злочини, що досліджуються: від найдавніших часів до початку XIX ст.; початок XIX ст. – 1922 р.; 1922 – 2001 рр.; від 2001 р. – і до сьогодні; 2) обґрунтовано необхідність визнання обставиною, що обтяжує покарання, вчинення злочину з використанням чи погрозою використання вогнепальної або холодної зброї, бойових припасів, бойових речовин чи вибухових пристроїв шляхом внесення відповідних змін до ст. 67 КК України; 3) обґрунтовано доцільність розширення кола предметів аналізованих злочинів шляхом визнання ними складових і компонентів вогнепальної зброї (ст. 262, 263, 263-1 КК України), а також приведення тексту ч. 3 ст. 262 КК України у відповідність з її змістом шляхом включення до назви статті слів «вибухових пристроїв»; 4) надано пропозиції щодо оптимізації системи санкцій за вчинення злочинів, передбачених ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України, шляхом: а) збільшення кількості покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: штрафу (ч. 2 ст. 263 КК України), обмеження волі (ч. 1 ст. 263 КК України, ст. 264 КК України); б) включення до складу санкцій позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ч. 2 ст. 262 КК України); штрафу (ч. 1 ст. 263 КК України); в) узгодження меж застосування покарання у виді позбавлення волі.

У цілому викликає позитивне враження авторський законопроект «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України щодо злочинів проти громадської безпеки», що містить пропозиції, спрямовані на

вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність і практику його застосування у формі внесення змін до ч. 2 ст. 22, ст. 67, ст. 262, ст. 263, ст. 263-1, ст. 264 КК України.

Отже, усі зазначені нами наукові положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни і, без сумніву, є певним внеском у кримінально-правову доктрину.

Оцінюючи важливість для науки і практики одержаних автором результатів, необхідно також відзначити, що дисертація В.В. Голубоша ґрунтується на положеннях Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Плану дій з реалізації стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р.), Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015); узгоджується з Переліком пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затвердженим наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275 (підпункти 5.1, 5.11); Переліком перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11), Основними напрямками наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (протокол рішення Вченої ради академії № 28 від 26 грудня 2018 р.). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 24 від 26 вересня 2017 р.). Координаційним бюро Національної академії правових наук України дисертацію включено до переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (№ 877, 2017 р.).

Положення та висновки, сформульовані в дисертації, окрім теоретичного, мають також **практичне значення** і можуть бути використані у: 1) законотворчій діяльності – для вдосконалення норм КК України за вчинення

злочинів, що досліджуються (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України № 22/153-1-15 від 10 січня 2017 р.); 2) правозастосовній діяльності – у процесі однозначного застосування кримінально-правових норм під час виявлення та розслідування злочинів, що досліджуються (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 10 жовтня 2018 р.); 3) освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кваліфікація окремих видів злочинів», «Кваліфікація злочинів, підслідних органам досудового розслідування Національної поліції» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 26 червня 2018 р.); 4) науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних та прикладних проблем стосовно злочинів, що досліджуються (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17 липня 2018 р.).

Основні положення дисертації повно відображено в 19 наукових публікаціях, серед яких шість статей – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у науковому виданні Киргизької Республіки, 12 тез доповідей на науково-теоретичних і науково-практичних конференціях.

Зміст автореферату дисертації відповідає її основним положенням та встановленим вимогам.

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на окремі протиріччя, спірні положення, які, на наш погляд, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту дисертації.

1. Насамперед звертаємо увагу на некоректність авторського визначення поняття об'єкта злочинів проти громадської безпеки. На думку дисертанта, родовим об'єктом злочинів проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, пропонується розглядати суспільні відносини, спрямовані на забезпечення безпеки у сфері

поводження з джерелами підвищеної небезпеки (зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями).

У зв'язку з наведеним, варто пам'ятати, що родовий об'єкт традиційно охоплює усі злочини, які передбачені певним розділом Особливої частини КК. Тому, якщо йдеться про окрему групу злочинів у межах цього розділу, то доцільно вести мову про видовий, а не родовий, об'єкт кримінально-правової охорони. Отже, коли йдеться про злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, то вони охоплюються одним спільним видовим об'єктом.

2. У науці кримінального права довгий час тривають дискусії стосовно того, чи потрібно гладкоствольну мисливську зброю визнавати предметом злочинів, передбачених ст. 262–263 КК. Дисертант у своїй праці обґрунтовує доцільність розширення кола предметів аналізованих злочинів шляхом визнання ними гладкоствольної мисливської вогнепальної зброї.

Однак, обґрунтовуючи правильність своєї позиції, автор посилається лише на аргументи інших дослідників, які апелюють до статистики, яка, начебто, вказує на щорічне збільшення кількості злочинів, що вчиняються з використанням гладкоствольної мисливської зброї [зокрема: Комісаров М., Пономарьова Т. До питання «особливого» статусу гладкоствольної мисливської зброї, передбаченого ст. 263 КК України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 30–34., с. 30].

Утім дисертантом не наведено цих статистичних даних у своїй праці. Так само, автор мав би здійснити власне статистичне дослідження з цього питання, яке б охоплювало принаймні останні п'ять років, однак чомусь цього не зробив.

Крім того, як аргумент на користь своєї позиції дисертант використав дані здійсненого ним опитування працівників органів Національної поліції України, яке показало, що 94,6 % опитаних погодилися з необхідністю визнання предметом ряду злочинів проти громадської безпеки гладкоствольної мисливської вогнепальної зброї (див. додаток А). Водночас, якщо провести

подібне опитування серед власників мисливської зброї, то не викликає щонайменшого здивування той факт, що результат їх голосування буде діаметрально протилежним.

Таким чином, позиція дисертанта стосовно розширення кола предметів аналізованих злочинів шляхом визнання ними гладкоствольної мисливської вогнепальної зброї, видається наразі недостатньо обґрунтованою.

3. У своєму дослідженні автор погодився з думками науковців, які визнають потерпілими від злочинів державу і суспільство загалом. При цьому він веде мову про потерпілого, як факультативну ознаку складу злочину (с. 107), тобто власне у його кримінально-правовому розумінні.

У контексті зазначеного звертаємо увагу дисертанта на те, що поняття потерпілого вивчається принаймні в трьох правових науках: у кримінальному праві (потерпілий від злочину), кримінології (жертва злочину) і кримінальному процесуальному праві (потерпілий). Якщо автор у своїй дисертації розглядав потерпілого у кримінально-правовому значенні, то його теза про те, що ним можуть виступати як фізичні, так і юридичні особи, держава та суспільство в цілому, видається щонайменше спірною.

Ми вважаємо, що кримінально-правове поняття «*потерпілий від злочину*» суттєво відрізняється від його кримінально-процесуального поняття та від поняття «*жертва злочину*» (у віктимології) насамперед за суб'єктним змістом.

На наш погляд, юридичну особу не можна називати потерпілим у матеріальному праві – *потерпілим від злочину*, оскільки відповідне кримінально каране діяння вчиняється не з приводу юридичної особи, а з приводу об'єкта права власності такої особи. Окрім того, юридична особа ніколи не зазнає ані фізичного, ані психічного впливу. Термін «потерпілий» застосовується у відповідних кримінально-правових нормах лише стосовно фізичної особи, з приводу якої вчиняється злочин та (або) якій, відповідно до кримінально-правової норми, злочином завдається істотна шкода (чи створюється загроза її заподіяння).

4. За результатами свого дослідження автор надає низку законодавчих пропозицій, переважна більшість з яких видаються цілком слушними. Водночас, пропонуючи нову редакцію статті 263-1 КК, що має авторську назву: «Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів або незаконне видалення чи зміна їх маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, бойових речовин чи вибухових пристроїв», дисертант формулює надалі текст самої норми, що взагалі не містить слова «незаконне»: «1. Виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів або видалення чи зміна їх маркування, або виготовлення бойових припасів, бойових речовин чи вибухових пристроїв».

Зважаючи на те, що у дисертації ми не знайшли обґрунтування зазначеній редакційній відмінності між назвою статті та диспозицією кримінально-правової норми, то вважаємо це просто редакційною неточністю. Утім чекаємо від дисертанта або підтвердження, або відповідного пояснення цьому факту.

5. Насамкінець звертаємо увагу на питання, які дисертант, на жаль, не висвітлив у своїй праці, що ймовірно було зумовлено нормативним обмеженням щодо обсягу дисертації. Йдеться про дослідження перспективи визнання предметом злочинів проти громадської безпеки у майбутньому так званих «надсучасних» видів зброї.

Таким видом зброї визнається, наприклад *електромагнітна зброя*, в якій енергія електромагнітного випромінювання використовується безпосередньо для ураження цілі.

Ще одним таким новітнім видом зброї виступає *інфразвукова зброя*, в основу дії якої покладене напрямлене випромінювання потужних інфразвукових коливань з частотою нижче 16 Гц. Такі коливання діють на нервову систему, порушують роботу шлунка, викликають головний біль та неприємні відчуття в ділянці різних внутрішніх органів, можуть порушувати ритм дихання.

Не можна оминати увагою також *інформаційну зброю* – сукупність спеціалізованих (фізичних, інформаційних, програмних, радіоелектронних) методів і засобів тимчасового або безповоротного виводу з ладу функцій і служб інформаційної інфраструктури в цілому або окремих її елементів. Такою зброєю визнаються, зокрема засоби впливу на громадськість з метою подальших цілеспрямованих дій і методи інтелектуальної війни. Різновидом інформаційної зброї є інтернет зброя. Остання може діяти як масова пропаганда, заохочення людей до певних небезпечних та/або протиправних дій. Вона може полягати у моральній або нейрогормональній шкоді громадянам; поширенні інформації, що вводять у ступор маси людей, призводить до масових заворушень; інформаційних провокаціях, які можуть призвести, наприклад, до дестабілізації фінансової безпеки держави тощо.

У зв'язку з наведеним виникає запитання: чи завдають шкоду громадській безпеці протиправне використання чи інші діяння щодо електромагнітної, інфразвукової та інформаційної зброї, а відтак - чи місце цим діянням серед злочинів проти громадської безпеки?

Однак, при цьому слід зазначити, що дисертант повно і всебічно дослідив предмет аналізованих злочинів, і в цій частині наші міркування слід сприймати лише як пропозицію щодо подальших наукових розвідок на цю тему.

Загалом наші критичні зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дослідження, оскільки більшість із них належить до спірних і не торкаються основних, концептуальних положень дисертації.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що тема дисертації надзвичайно актуальна, окремі сформульовані автором висновки і рекомендації – достатньо аргументовані, характеризуються науковою новизною і мають не лише теоретичне, а й практичне значення. Таким чином, рецензована дисертація є кваліфікованою науковою працею, що містить результати проведених автором досліджень. Нею отримані нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для

науки кримінального права, а саме – автором здійснено системне та комплексне вивчення питань щодо кримінальної відповідальності за злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої, а також сформульовано на цій основі пропозиції щодо вдосконалення положень ст. 262, 263, 263-1, 264 КК України.

Праця Голубоша Володимира Валентиновича «Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України)» відповідає вимогам, що ставляться до кандидатських дисертацій (зокрема, п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567), а сам здобувач на основі публічного захисту заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

**директор з політико-правових питань
Асоціації «Інформаційні технології України»,
кандидат юридичних наук, доцент**

Є. В. Лашук

“20” II 2019 р.